

Debreczeni Ferenc

2013.03.05.

Mai napig él a megkülönböztetés: komolyzene – könnyűzene. Ráadásul sokan eléggé negatív színben láttatják a könnyűzenét: a hozzá nem értők zenéjének titulálják. Az első magyar beat-generáció számos tagjának életútja rácsfol erre: rendkívül tanult és képzett muzsikuskok egész sora vett részt ennek a mozgalomnak a létrejöttében. A kérdés tulajdonképpen arra vonatkozik, hogy Te magad mennyire hiszel a zenének ebben a szembenállásban, hogy tényleg fennáll-e egy valamiféle alapvető különbség könnyű és komolyzene között? A hatvanas évek legelején valóban lelkes amatőrök és a komolyzenétől elcsábított profik együttes munkájának volt-e gyümölcse a magyar beat?

Ez egy eléggé komplex kérdés, és csakis úgy tudok igazán belülről róla beszélni, ha kicsit belemegyek a kezdetekbe: amikor még kis kölyök voltam, körülbelül nyolc éves, tátott szájjal megálltam Cegléd egyik vendéglátó egysége előtt, ahol éppen vasárnap délután – azt hiszem, az Ötóriai tea volt – egy zenekar játszott. Szaxofon, zongora és dob, amire emlékszem.

Szóval tátott szájjal megálltam a porond előtti szabad területen, ami lehet, hogy a táncparkett volt, vagy csak mozgástér a felszolgálónak, bámultam a zenekart, s fura mód különösen a dobost. Aztán később a bátyámmal, és a velünk együtt lakó családból két hasonló korú sráccal összejöttünk négyen, valamiféle gyerekzsúrra, s elkezdtünk játszani, ami arról szólt, hogy valahonnan szereztünk egy tam-tam dobot, arra egy pálmafás szigeteket rajzoltunk valamilyen tussal, kicsit kiszíneztük, alulról megvilágítottuk, és püföltük valamilyen eszközzel, és közben mindenfajta afrikai jellegű dallamokat duruzsoltunk. A harmadik a zeneiskola volt. Akkor tíz éves voltam, és éppen kimondottan a szaxofon érdekelt volna engem, no de a szaxofon nem volt olyan egyszerű hangszer, és drága is volt: számunkra, a mi családi körülményeinkhez képest elérhetetlen. Úgyhogy a ceglédi állami zeneiskolában kötöttem ki, és ott azt is megtudtam, hogy úgy fogok majd megtanulni szaxofonozni, ha előtte klarinétot is megtanulok, mert arról nagyon könnyen át lehet majd térni: szintén nádfűvös hangszer, kicsit meg van görbítve, másképp kell a hangokat megformálni, de nagyon hasonló a megszólaltatása. El is kezdtem klarinétot a zeneiskolában, a klasszikus zeneiskolai tananyagot tanultam. Aztán elkerültünk Gyöngyösre, amikor már a gimnáziumban elsős voltam. Ott szintén beiratkoztam a zeneiskolába, és ott volt egy igazgató, aki diákokból

csinált egy szimfonikus zenekart. Én klarinétoztam – nagyon klasz időszak volt. Az életem egyik érdekes elágazásához érkeztem: nemcsak klasszikus zeneszerzőknek a műveit, de operákat is játszottunk, jöttek az Operaház énekesei is, és a Művelődési Házban esteket csináltunk velük, a zeneiskola növendékzenekara kísérte a fővárosi Operaház énekeseit. Valószínűleg nem az első vonalból érkeztek, de oda tartoztak. Ez elég érdekes feladat volt, mert más volt a kotta, mint amilyen hangszerek voltak. A fúvósoknál ugyebár különböző hangolású hangszerek vannak, és nem mindig kaptuk meg az adott hangszerre vonatkozó kottát. Ilyenkor transzponálni kellett. Hétfvégén egyetlen próba, jóformán teljesen blattolva kellett az előadást megcsinálni – kisebb nagyobb hibákkal természetesen ez belefért. Lement, de hát nem lehetett tökéletes.

Ezután a karmester, Záborszky József,¹ ha jól emlékszem a nevére, hozott egészen modern műveket is, Gershwin és hasonlók. Ezek már sokkal közelebb álltak a mi érzésvilágunkhoz, ráadásul ezekben a darabokban a modern hangszerek is jobban benne voltak, tehát a szaxofon is. Záborszky hozott is három szaxofont. Szopránt, altot és tenort. Valamelyiket nagyon szerettem volna, mert világ életemben szaxofonozni akartam. Aztán kaptam az első pofont, és ez a vízváltó: „nem fiacskám, ha te megkapod az egyik szaxofont, akkor ki ül az első pultba?” Aranyos volt, tündéri volt, mert egyfelől megfosztott a vágyamtól, más oldalról viszont piedesztálra emelt, mert azt mondta, hogy én vagyok az első klarinétos a zenekarban. Akkor megnyugodtam, s főleg attól lett könnyebb a szituáció, hogy azok a srácok jó barátok voltak a zeneiskolában, és aki a szaxofont kapta, azok közül egy-kettő már játszott tánczenekarban, beatzenekarban: ahol már volt valamilyen elektromos gitár, minőség és márka nélkül. Az az egyszerű, „hommade” hangszer, a „csak megszólaljon, recsegjen, ropogjon” típus – akkoriban már az is csoda volt. Az akkori beat- és rockzenei repertoárból válogattak a műsorukba, és rendezvényeken is vállaltak munkát.

Az előadókra emlékszel esetleg?

Gyöngyösi zenekar volt a neve.

Kiknek a dalait játszották?

¹ Záborszky József (1918), karmester, zeneszerző, 1962 és 1968 között volt a gyöngyösi Állami Zeneiskola igazgatója.

A Beatles számait, egy-két Shadowst, de énekes számokat is.

Egyszer ennek a zenekarnak a dobosa tüdőgyulladást kapott. Viszont volt egy rendezvény Gyöngyöstarjánon, szombat este 8-tól hajnali 5-ig, egy bál, és mondták a zenekar tagjai, akikkel jóban voltam, hogy jönnöm kellene, és hogy fizetnek is valamennyit. Igen ám, de nekem semmilyen hangszerem nem volt. A szaxofonosnak volt egy nagyon egyszerű, kisméretű billentyűje, amivel tudott akkordokat fogni, gitár is létezett már, valószínűleg saját gyártmány volt. Állandóan fel kellett tuningolni, mert sosem volt száz százalékos a hangzása, a torzítás és a visszhangok kezdetleges eszközökkel voltak megoldva rajta. De hát abból gazdálkodik az ember, amiből tud. De jött a szerződés, és nem volt dobos. Annyit tudtak, hogy bátyám már Budapesten van, és katonazenésznek tanul: trombitával vették fel, de mellette zongorázott és dobolt is. Ha a bátyám tud dobolni, én is tudok – gondolták. „Jézus Mária! Hogy gondoljátok?” Életemben nem volt dobverő a kezemben – se dobverő, se hangszer. De végigjártunk mindenféle klubokat – Bányász Klub, AKÖV Klub, Tiszti Klub – egy kis szekérrel. Épp a múltkor láttam egy olasz filmben egy picike kis szekeret, amit nem számár, hanem emberek húztak – egy olyat szereztünk, csörgött, zörgött Gyöngyös utcáin, és azzal szedtünk össze valahogy itt egy erősítőt, ott egy hangszórót, amott meg a dobokat.

Itt kezdődött a karrierem dobosként. Megvolt a bál, aztán hallgattuk a Luxembourgot és a Szabad Európát, majd később az egyik szaxofonos magnójára vettünk fel anyagokat, és arról kezdtünk el tanulni. Már vissza is pörgethettük, nemcsak a rádióban hallgathattuk meg, hanem az ismétlés lehetőségével már kicsit lehetett tökéletesíteni az interpretáción.

Mindez 1962-63-ban történt. Nem voltunk sikertelenek, mert nem dobáltak meg, és nem vertek meg bennünket – reggel ötig mulatott a közönség. Pedig elég érzékeny fülű emberek voltak jelen.

A Te személyes történeted attól is egyedi, hogy a generáció legtöbb tagjával ellentétben nem Budapesten nevelkedtél. Mi az, ami a budapesti és a vidéki könnyűzenei életet megkülönböztette egymástól? Miben jelentkeztek az ízlés és a befogadás különbségei?

Meglepő, de ha visszatekintek, úgy érzem, hogy az időzítést illetően és jellegében is a budapestihez nagyon hasonló dolgok zajlottak vidéken is. Hasonló módon épültek fel a zenekarok. A központi státusza miatt természetesen Budapesten azért több lehetőség volt beszerezni hangszereket, főleg az ilyen zenekarok számára szükséges elektromos

hangszereket. De vidéken is ugyanakkor kezdték játszani a beatet, mint Pesten, lehet, hogy egy-két évvel később, de az nem számít túl soknak. A repertoárt nem attól függött, hogy vidéken vagy Budapesten vagyunk, hanem inkább a zenei adottságoktól: hogy azok az emberek, akik zenélnek, mire alkalmasak, és mit tudnak jól interpretálni. Az akkori slágerlista volt a – nem kötelező, de – tananyag. Természetes volt, és végül is a közönség el is várta bizonyos szempontból, hogy az ember hetente elő tudjon rukkolni valami újjal. Tehát a műfaj vagy a repertoár kérdése teljesen a zenésztől függött. Abban, hogy hogyan szólalt meg, Budapest egy kicsit jobb volt. Ebben Budapest talán egy-két évvel is előttünk járt; ez természetes. Pesten már jó pár zenekar volt, gyöngyösi viszonylatban pedig nem volt konkurencia. Volt még egy másik zenekar, de ők inkább vendéglátós zenét játszottak, és lagzikba jártak. Mi nem lagzikba jártunk, hanem kultúrházakban voltak lehetőségeink. Az AKÖV Klubban volt egy eléggé vehemens kulturális osztályvezető, aki elég közel állt az irodalomhoz is, és nagyon befogadó volt. Például megzenésítettük a *Csongor és Tündét*. Addig hahnijellel léptünk fel itt-ott, de nem nagyon próbáltunk. Ezt követően viszont szervezeten elkezdtünk próbálni, hogy legyen valamilyen koncepció is abban, legalább beszéljük meg, milyen eszközökkel, hogyan tudjuk ezeket a dolgokat előadni.

Volt tehát egy *Csongor és Tünde* előadás, ahol ez a vezető megkért minket, hogy ha már néha ott játszunk és gyakorolgatunk, tehát ha ő odaadja a helyiséget nekünk, hogy muzsikáljunk, gyakoroljuk, szálljunk be ebbe a darabba. De ennek nem volt túl sok előzménye. Megvoltak a versek, megvolt a szöveg, a klubvezető pedig irányított, gyakorlatilag ő rendezte a darabot, és ő mondta meg azt is, hogy hova kellene zenét írni. Dob volt, elektromos gitár volt, orgona volt, szaxofon volt benne. Nagyon érdekes volt az egész. A szomorú az, hogy nagyon sokáig mondogatták, hogy van valahol egy felvétel, de még utána kellene menni. Nem tudom, mi lett vele. Az tudom, hogy fel lett véve, de hogy mennyire tudták megóvni az idő vasfogai ellen, nem tudom; az ilyen szalagok sajnos tönkre mennek.

Tényleg nagyon boldog évek voltak ezek, mert tinédzser voltam, gimnáziumba jártam, zeneiskolába jártam, szimfonikus zenekarban játszottam, beat-zenekarban játszottam. Egyet kihagytam még: '63-64 között – azt hiszem, másodikos voltam – lehetőség nyílt arra, hogy szombaton és vasárnap a Fegyveres Erők Klubjában² Mancika néniel³ duettezzek: én doboltam. Mancika néni zongorázott, operettet, és az akkori vendéglátós nótákat énekelte,

² Ma Mátra Honvéd Kaszinó, Gyöngyös, Fő tér 9.

³ Feltehetően Szabó Anna, Gyöngyösön ismert zongoratanár és énekes.

azokat, amiket a kedves tiszti kar civilbe öltözött mulató vendégei esetleg elvártak. Én meg kísértem.

Jó időszak volt: hetente kétszer a zeneiskolába jártunk gyakorolni, hetente egyszer szimfonikus zenekari próbánk volt és volt egy beat-zenekari próba is. Hétvégén, ha nem volt a beat-zenekarral fellépés, akkor ott volt a Tiszti Klub, és egy este kerestem 100 forintot. Ha minden hét végén ott voltam, akkor az 800 forint. Apám fizetése 1900 Forint volt, és egy egész hónapot dolgozott érte. Én meg szombat-vasárnap este megkerestem a 800-at!

Feltételezem, hogy a sokrétű tudás, a széleskörű zenei ismereteid nagyban hozzásegítettek ahhoz, hogy könnyedén illeszkedj be a nevesebb zenekarokba is. Így például a Neotonba⁴ is, de később az sem jelenthetett problémát, amikor az Omegával szimfonikus zenekarral játszottatok.

Hát hogyne, persze. Mindenfajta műfajban hetente többször is megmártózhattam, de ez a gimnázium után véget ért számomra. Ezért is volt nagyon jó számomra a visszatérés: ötvenvalahány évvel később⁵ ismét szimfonikus zenekar közepében ültem, igaz, most mint dobos. Nekem ez sokat jelent.

Gondolom, a karmesterrel és a zenekari tagokkal történő együttműködés is olajozottan működött.

Nagyon szigorú vagyok néha önmagammal, nem tudom, hogy meddig lehet elmenni ezzel a dologgal. Főleg akkor, amikor a *Szimfóniáról*⁶ beszélünk, elég sokat vitatkoztam a producerekkel: próbáltam megértetni velük, hogy nem olyan egyszerű dolog az, hogy csak fogom magam, és átülök az egyik műfajból a másikba. Úgy tudtam volna csak elképzelni, hogy inkább én ne is legyek ott. De addig-addig beszéltek, hogy elvállaltam, aztán persze nem bántam meg. Ezzel együtt úgy gondoltam, hogy majd kiülök egy pergódobbal, és ha kell, akkor majd odaülök a dobfelszereléshez, de ha csak a szimfonikusok lesznek, akkor beülök

⁴ A Neoton zenekar, későbbi nevén Neoton Familia egy 1965-ben alapított pop együttes, amely a hetvenes években nemzetközi viszonylatban is egyik legismertebb magyar zenekar volt.

⁵ Az Omega 50 turné keretein belül 2012-ben, amikor is az Omega együttes a Danubia Szimfonikus Zenekarral koncertezett.

⁶ Az Omega együttes 2012-ben jelentette meg a zenekar dalainak szimfonikus átdolgozásait tartalmazó *Szimfónia és Rapszódia* című albumot.

közéjük. Sőt talán butaság volt a részemről, de azt gondoltam, hogy ha kicsikét megint elkezdenék foglalkozni a hangszerrel,⁷ akkor akár azon is játszhatnék... De nem szabad cirkuszi produkcióvá tenni az egészet.

És ugye ott vannak a különbségek is. Egy nagyzenekar nem úgy szerveződik, mint egy beat- vagy egy rock zenekar. Az utóbbi kettő működése kimondottan emberi kapcsolatok függvénye, azokon belül oldható meg, hogy hosszú életű és tartalmas legyen – a mi⁸ példánk ezt elég jól bizonyítja. A másik pedig az, hogy nemcsak azt játssza az ember, amit le kellett játszania, kottából. Már kotta nélkül, leszedni a számokat is érdekes volt – nem volt semmilyen beatkotta, sőt jazzkotta sem volt, mert a rendszer igyekezett ezektől a „fertőző” dolgoktól távol tartani magát. De a beatben mindig a saját magunk és környezetünk alkotásait játszottuk. A harmadik különbség pedig a zeneszerzéssel kapcsolatos: a beatben aktív szerepe volt és van az összes zenekari tagnak. És ez az, ami nagyon pozitív, hogy hát a saját magadét játszottad gyakorlatilag mindig. Sokszor mondtam akár én is valamit: mi lenne, ha ezt a részt így oldanánk meg, vagy másképp fejeznénk be, és lenne itt egy átvezető... Megmagyarázni a többieknek részeket, megbeszélni a dolgokat – volt, hogy csak leültünk, és beszélgettünk, hogy mit érzünk bele ebbe vagy abba a dallamba, és arról, hogy ezzel vagy azzal a szövegrésszel hogyan lehet összepárosítani? Igazi alkotóműhely egy beatzenekar.

Egy kérdés erejéig még visszakanyarodnék a kezdeti időkhöz: az általad említett gyöngyösi zenekar játszott már saját szerzeményeket? Tekinthető-e a Neoton előzményének ez az együttes?

Ahogy említettem, volt ez a *Csongor és Tünde* előadás. Itt csak saját szerzeményeket játszottunk, '63-64-ben. A művelődési ház vezetője, a rendező egy nagyon agilis figura volt, egyben nagyon jó emberismerő, jól tudott a nála tíz-húsz évvel fiatalabb emberekkel kommunikálni; önmagáénak érezte ezt a fajta műfajt. A zene összefonódott a forgatókönyvvel, és az egész történettel. Lehet, hogy utána is voltak próbálkozásaink, de a régi tagokból legalább egy emberrel kellene ahhoz beszélnem, hogy feketén-fehéren kijelenthessem, hogy így volt. Erre most így nehéz visszaemlékezni. Egy-két szerelmes dalocska volt talán, de leginkább a nyugati repertoárt adtuk elő, és próbáltuk vokálisan is megvalósítani a külföldi dalokat. Volt egy emlékkoncert pár évvel ezelőtt, lassan tíz éve

⁷ Ti. a klarinétal.

⁸ Ti. az Omega.

Gyöngyösön, és úgy emlékszem, akkor sem játszottunk saját szerzeményt. Márpedig ha ott nem került bele a műsorba, akkor nem biztos, hogy volt még valami. A repertoárt a gyöngyösi srácok állították össze.

Pesten aztán már nagyon könnyű volt számomra a bátyám miatt. Volt olyan, képzeld el, hogy a bátyámnak volt a Kriszton nevű zenekara, Budapesten a Csiliben⁹ játszottak: ámulat, bámulat, gyönyörű, kristálytisza hangok, modern erősítők, maszek hangfalak – és mindez '64 környékén. A bátyám ekkor már katonazenész volt, és egyszer valamiért nem engedték el. Felvonulásokra járt, a Központi Katonai Fúvós Zenekarral, ő volt a nagydobos vagy a tamburmajor, tehát a legfontosabb elem és nem tudott az Istennek sem elszabadulni. Telefonon valahogy kommunikáltunk, hogy nem akarják lemondani, és mi lenne, ha én elvállalnám. Jézus Mária! Egyszer csak megjelentek egy Pannónia motorkerékpárral Gyöngyösön a házunk előtt, hogy mondták: „csak egy pergődobot hozzál!”. Egy pergődobbal a hónom alatt felszálltam bukósisakban egy Pannónia motorkerékpár hátuljára, és Gyöngyösről átvittek Egerbe, mert ott volt délután valamilyen koncert, este pedig bál. A repertoárban voltak hasonlóságok a korábbi gyöngyöstarjáni zenekarral, amibe már lehetett kapaszkodni. Igen, igazi zenekari összmunka kellett hozzá, hogy merjem vállalni, és merjék ők is vállalni. Innentől benne voltam a budapesti zenei életben, elmentem az egyik klubba, másik klubba, és aztán vittem haza az információt. Mikor a Krisztonnal Egerben voltam, beajánlottam az otthoni zenekart, és el is hívtak minket Egerbe – legalább ugyanakkora sikerünk volt, mint a budapesti Kriszton zenekarnak. Pedig a Kriszton sokkal jobb volt, nagyobb hangszertudással rendelkeztek a tagok, mint mi. Köztük a bátyám is. Bevallom őszintén, sok mindent tőle tanultam, illetve tőle lestem el dolgokat

Ő később is folytatta a zenészi pályát?

Bátyám, Debreczeni Csaba a klasszikus Bergendy zenekarnak¹⁰ volt a dobosa – Rózsival¹¹ és Latzin Norberttal¹² hárman erősítették a svájci vendéglátós körútjáról hazatérő Bergendyt, 1971-ben.

⁹ A Csili Művelődési Központ Budapesten, a XX. kerületi Nagy Győri István köz 4-6. szám alatt található.

¹⁰ Az egyik legrégebb óta létező magyar popzenekar, amely a jazz, swing, rock and roll és beat műfajában is jeleskedett Bergendy István vezetésével.

¹¹ Demjén Ferenc (1946), Kossuth-díjas énekes és basszusgitáros beceneve.

¹² Latzin Norbert, a Bergendy együttes egykori billentyűse és zeneszerzője.

Nekem pedig véget ért a gimnázium, nem nyertem felvételt sehova, így aztán elvittek katonának. És miután elvittek katonának, két évig katonának kellett lennem. Borzasztó volt, független attól, hogy apám – még nem mondtam – katonatiszt volt. Végül felvettek a Kandó Kálmán Főiskola nehézáramú felsőfokú karára, és egy hónappal korábban el is jöhettek a századtól, és katonaruhában jártam be iskolába, képzeld el, a főiskolára. Igen ám, de snassznak tartottam, hogy húsz évesen a szüleim tartsanak el engem. Ekkor jött az ötlet: mi lenne, ha kamatoztatnám a zenei tudásomat. Szerettem a muzsikát, de igazából az anyagi motiváció inspirált abban, hogy igenis, ragadjam meg a lehetőséget, s ha lehet, valahol muzsikáljak, és azzal pénzt keressek. Végül a bátyám valahonnan megtudta, hogy a Neoton zenekar, amit én a Ki Mit Tud-on láttam (másodikak lettek a Hungária után)¹³, dobost keres. Hirdettek egy felvételit, de akkor ugye már két éve nem muzsikáltam. A sereg teljesen „kimosott”. Bátyám zenekarával, valami buli előtt átmozgattam magam, majd elmentem a meghallgatásra a Közgáz klubtermébe.¹⁴ Meghallgattak, majd jött a kérdés: „mit ismersz?”

A seregben tudtad követni az akkoriban bekövetkező zenei változásokat? Naprakész voltál?

Muszáj volt. Azt hiszem, hogy mással nem is nagyon foglalkoztam a seregben. Sok lehetőség persze nem volt. A mi egységünk inkább a sportban volt erős. Volt egy zenekar, néha összeálltunk, évente egy vagy két alkalommal, mert a parancsnokok azt mondták, játsszunk szilveszterkor a Tiszti Házban. Azon kívül nem volt lehetőség. De azért a rádiót sikerült nyilván hallgatni.

De visszatérve a meghallgatásra: miután a felsoroltak közül csak egy nótát ismertem, de mondtam, hogy azt nem tudnám eljátszani, elkezdtek valami sajátot játszani. „Mit dobolnál hozzá?” Tehát volt improvizációs lehetőség is, benne szólóval, és két hét múlva jött a válasz, hogy felvettek. Akkoriban a Neoton ráadásul már ismert zenekar volt, mert ugye jól szerepeltek a Ki Mit Tudon.

Ennyit számított a televíziós szereplés?

¹³ 1968-ban a *Nekem eddig Bach volt minden* című dallal az együttes valójában megnyerte a Ki mit tudot.

¹⁴ A klub ma is a Közgazdaságtudományi (ma Corvinus) Egyetem pincéjében található.

Rengeteget számított. Szombatonként pedig már rendszeresen felléptek a Közgáz auditóriumában. És ott mindig rengetegen voltak. Komoly, nagy színházterem volt: bálók voltak ott, gimnáziumoknak szalagavatók és hasonlók. Volt úgy, hogy szombaton is a Neoton szolgáltatta a zenét (az is 100 forintot jelentett), vasárnap meg klub volt, fent, az emeleti kis klubteremben, és így megvolt a szombat–vasárnapi muzsikálás. Ez nagyon klasz volt, engem ki is elégitett volna. Igen ám, csak a srácok elkezdtek kiszállni, mert 22-23 évesen megvolt az államvizsga, végeztek és elmentek dolgozni. De egyesek olyan munkahelyet tudtak szerezni maguknak, hogy lazán el lehetett jönni bármikor, és az ismertség miatt a Neont akkor már rendszeresen hívták esztrád-műsorokba. Énekeseket kísértünk: volt egy-két énekes, de volt szavaló és humorista is, meg mit tudom én, micsoda – ők voltak a műsor első része. Utána szünet. A második részben pedig a Neoton. Volt egy-két ilyen műsor, aztán jöttünk-mentünk nagyobb műsorokkal, de volt önálló Neoton-koncert is.

A zenekarban két oldal volt. GalácZ Lajos, Pásztor László, Balázs Fecó, Som Lajos és én alkottuk akkor a zenekart. Egyfelől volt a GalácZ-Pásztor duó, a másik oldalon pedig a trió: Fecó, Lali és én. Két különböző világ. Ennek megfelelően a műsor is kettészakadt. Jó, voltak azért nemzetközi nóták is, meg saját szerzemények is elhangzottak, de aztán volt egy olyan rész, amikor progresszív rockot játszottunk, Fecó óriási orgona szólójával, vagy Lali basszus szólójával. Iszonyú nagy show volt. Vittük ezt a műsort vidékre, sőt már Délvidékre, Szlovákiába, a magyar lakta területekre is.

Aztán jött az Omega. Az Omega előzenekarnak hívott minket egy ORI műsorba, és legalább hatvan előadást végignyomtunk együtt. Ott ismerkedtem meg a srácokkal.¹⁵ Sokszor előfordult, hogy Laux¹⁶ adminisztratív dolgokkal foglalkozott, és csak később érkezett meg, én pedig addigra a technikusokkal már „belőttem” az ő dobját is, tehát az ő dobfelszerelését is én hangoltam. És ha már így volt, akkor már egyszer-kétszer jött Elefánt¹⁷ is, illetve Misi,¹⁸ elkezdtek valamit, majd beszálltam én is. Elkezdődött az örömmzenélés, egy kis improvizatív muzsika, aztán szerintem egy-két szám is összejött. Ezek közül másfél évvel később több is landolt az Omega repertoárjában: született egy két riff, amiből el lehetett indítani egy számot, valami pedig pont egy refrénrésznek illett jól be.

¹⁵ Ti. az Omega tagjaival.

¹⁶ Laux József (1943), az Omega együttes, később pedig az LGT dobosa.

¹⁷ Molnár György (1949), az Omega gitárosa.

¹⁸ Mihály Tamás (1947), az Omega basszusgitárosa.

Ha jól tudom, akkor egy egészen rendhagyó dolog is történt a Neotonnal: fekete-Afrikába hívtak titeket koncertezni. Ez az út hogyan jöhetett létre?

Ebben az időben nagyon ki voltunk szolgáltatva az államnak. Volt már korábban is egy kijevei kiküldetés a Neotonnal, egy sportcsarnokban, pontosabban egy fedett jégpályán; a lepényevéstől a zsákbafutásig volt ott minden, és akkor a Neotonnak is elhangzott pár szerzeménye. Ez folytatódott a következő évben, 1971-ben, az afrikai úttal, mert annak idején voltak kiállítások, és a baráti országokba (Kongó, Nigéria, Ghána) vittünk a halasi csipkétől kezdve az Egri Bikavéren keresztül a kulturális javakig mindenfélét. Sokszor ment annak idején valamelyik cigányzenekar és a Magyar Állami Népi Együttes, de ezúttal azt találták ki, hogy menjen ezúttal Afrikába ez a műfaj. Valószínűleg kevesebb pénzből ki is jött. Egy állami zenekart vagy a 100 tagú cigányzenekart pizok sokba került kiutaztatni, lehet, hogy olcsóbbak voltunk, de az is lehet, hogy az érdekesség kedvéért mentünk mi. „S mi lenne, ha lenne, ha egy szólista is jönne velünk?” Karda Beátát¹⁹ választottuk (közte és egy férfi énekes között lehetett választani). Öt fiúhoz nem kell még egy fiú. Így mentünk ki. Két hónapos út volt, ha jól emlékszem. Sok értelme szerintem nem volt, de legalább voltunk Afrikában is.

Az volt a szerencse, hogy először Amszterdamba repültünk: Amszterdamból ment az afrikai gép. Ott elvittek minket a szórakozó-negyedbe, egy Black Sabbath koncertre²⁰; életem első kemény, igazi rock koncertje volt, meghatározó élmény. Majd másnap repülőre fel, irány Afrika, s két hónap múlva vissza. Spóroltunk annyit, hogy Amszterdamban vehettünk néhány akkor divatos és nekünk megfelelő ruhát – emiatt két évig még az Omegában sem volt problémám a színpadi megjelenéssel.

A Black Sabbathon kívül volt valamilyen nyugati élményed az Omegás időszakot megelőzően?

Nem. Talán a Kisstadionban láttam a Spencer Davis Groupot, de szerintem ez már később volt. Kissé összemósódnak az emlékek. Ray Philips²¹ is volt Budapesten.

Annak idején Fecóval és Lalival jártunk koncertekre; Lali nem is olyan rég még Radics Bélával²² játszott a Tűzkerékben.²³ Vele is voltak néha emiatt összemósolygásaink, de

¹⁹ Karda Beáta (1950), énekesnő.

²⁰ A brit együttes valójában 1967-ben koncertezett a Kisstadionban.

²¹ Ray Phillips (1939), amerikai énekes, a Nashville Teens együttesrel 1968 májusában koncertezett Budapesten.

²² Radics Béla (1946-1982), a magyar rockzene egyik legnagyobb hatású gitárosa.

²³ Radics Béla által 1970-ben alapított kísérletező rock együttes.

volt olyan is, hogy elmentünk Bélához az angyalföldi lakásába iszogatni és beszélgetni. De Orszáczky Jackievel²⁴ is ismertük egymást, el-eljártam a Syriusra,²⁵ utána pedig beszélgettünk a muzsikáról. Ezek is meghatározó élmények.

Az Omega előtti időszak lezárásaképpen arról kérdeznék, hogy mi az, amit egyáltalán az Omegából észleltél, mielőtt a tagjává váltál volna: követted-e a munkásságukat, ismerted-e például az első három nagylemezüket? Vajon mi az, ami az Omegát a másik két nagy zenekartól (a Metrótól és az Illéstől) ekkoriban megkülönböztette?

Nekem az volt a meghatározó mozzanat, amikor az Omega kiválasztotta a Neont az előbb említett turnéra: ez minimum hatvan előadást jelentett. Találkoztunk, beszélgettünk, és jóformán majdnem minden egyes alkalommal végignéztem, mit csinálnak a srácok. Engem pizszokul megfogott, mert a Neotonhoz képest jobb volt a megszólalás, más volt a stílus. Amikor hazajöttünk Afrikából, mégis dilemma volt, hogy átmenjek-e a Neotonból hozzájuk, mert a reptéren ott fogadtak minket a rajongók, és hozták a hírt, hogy megmozdult a világ: pont kint voltunk, amikor Presser²⁶ és Laux kiléptek, és több másik zenekar is váltott. Ennek csak minimális előszele volt. Én igazán csak nagyon keveset vagy jóformán semmit nem éreztem belőle, s amikor rákérdeztek, hogy mi lenne, ha jönnék, nem tudtam egyből választ adni, és azt kértem, hogy kapjak két hét gondolkodási időt. Ez idő alatt természetesen beszéltem a bátyámmal: nagyon érdekelt az emberek véleménye, hogy mit szólnak ehhez, és hogy mi az, ami tisztességes, s mi az, amivel nem kell törődni semmit. Ebben volt nagyon lényeges szerepe a bátyámnak. A Neotonból Lajost és Fecót nagyon komolyan vettem, s nem volt képem ahhoz, hogy egyik napról a másikra azt mondjam: „szevasztok srácok, én elhúztam máshová.” Az ő véleményüket is meghallgattam, hogy mit szólnak hozzá. Végül is én nagyon sokat köszönhetek a Neotonnak. Életemben nem jutott volna eszembe, hogy ilyen hirtelen történnek az események. Nagyon hirtelen jöttek ezek a dolgok. Nagylemez kiadás, kezdődtek a belföldi koncertek és jöttek a külföldi lehetőségek is (amilyen az afrikai is volt). Később sosem részletezték azt sem, hogy mennyire volt benne az én kiválásom abban, hogy a Taurus zenekart megcsinálják például. Ezt nem tudtam meg. De inkább, ha nem akarják, ne is

²⁴ Orszáczky Miklós (1948-2008), basszusgitáros, énekes. A Syrius együttes tagja.

²⁵ Az egyik legnagyobb hatású magyar progresszív rock együttes, amely legnagyobb sikereit 1971-ben Ausztráliában aratta.

²⁶ Presser Gábor (1948), Kossuth- és Liszt-díjas zeneszerző, zongorista, az Omega akkori billentyűse.

mondják el, nem firtatom igazán. De a Neoton néhány hónappal később magától is kettébomlott volna.

Összeszedve a véleményeket, majd leküzdve néhány nézeteltérést, ami arról szólt, hogy mennyire szűrok ki azzal a zenekarral, amely engem fölkarolt igazából, végül úgy döntöttem, hogy az Omegát választom. A nyári balatoni turné alatt, amikor az Omega előzenekara voltunk, már együtt bandáztam velük rendszeren, mintha egy zenekar lettünk volna. Holott akkor még két zenekar volt, én pedig egy másik zenekarnak a tagja voltam. Sokat számított az is, hogy mint mondtam, a beállításoknál többször játszottam már együtt velük. Így aztán egyértelművé vált, hogy nekem ez az igazi út, ez az, amin tovább kell mennem. Természetes volt, hogy az első három lemezük számomra tananyag volt, hogy zökkenőmentes legyen az átállás. Ezt én is így gondoltam, és ez így is volt helyes szerintem. Annak idején néztem Józsit,²⁷ akárcsak korábban a bátyámat. Tetszett a stílusa. A kilépéseket követően volt még egy-két előadása az Omegának, de az már olyan erőszakolt dolognak tűnt: volt még hátra öt vagy tíz előadás a tavaszi turnéjukból. Ekkor már mindenki tudta, hogy mi a helyzet, ezért tudatosan néztem, és gyakorlatilag tanultam a műsort, mert két héttel később már Prágában kellett fellépni. Két hét felkészülés nem hosszú idő, egy-két új számot is összehoztunk Elefántnál a pincében, és hát nagyon akartunk bizonyítani, mert ha ott megbukunk, akkor valószínűleg meg kellett volna fontolnunk, hogy félrerakjuk az egészet.

Legfeljebb csak magunkban fogalmaztuk meg, hogy mindent ki kell raknunk a színpadra, és ez sikerült is. A Blue Effect,²⁸ a szlovákiai Collegium Musicum²⁹ voltak még ott a prágai Lucernában,³⁰ ez volt akkor a kelet-európai Woodstock³¹. Korábban ilyen nem volt, és ez történelmileg is nagyon jó pillanatban jött, minden szempontból. Nekünk mindenféleképpen, mert meghatározta azt, hogy igen, érdemes csinálnunk, ha így össze tudunk jönni, és két hét alatt zenekarrá kovácsolódunk, akkor ennek tényleg van értelme. Lendületet kaptunk, és egy új anyagot³² is elkészítettünk, annak ellenére, hogy a lemezgyárban a rendezőség, a koncertszervező ORI³³ és a Rádió is elhessegetett minket, és ennek ellenére megcsináltuk a magunkét. Saját erőből. Két darab UH magnóval vettük fel a

²⁷ Ti. Lauxot.

²⁸ Csehszlovák progresszív rock zenekar a hatvanas-hetvenes években.

²⁹ Csehszlovák progresszív rock zenekar.

³⁰ A Lucerna Music Club máig jelentős zeneklub Prága belvárosában. 1971-ben itt rendezték meg a 3. Csehszlovák Beatfesztivált, amire az Omegát is meghívták.

³¹ 1969-ben, az amerikai Woodstockban rendezték meg minden idők egyik legnagyobb és legjelentősebb zenei fesztiválját.

³² Ez volt az *Élő Omega* című koncertlemez.

³³ Országos Rendező Iroda.

lemezanyagot, a koncert előtt elmentük a helyszínre, lehúztuk a függönyt, illetve leengedtük a kulisszákat, s így akusztikai szempontból egészen korrekt termet kapunk, ahol aztán csináltunk egy-két ilyen felvételt, először csak az alaphangszerekkel. Eleve a dob kellett az egyik magnóhoz – azért azt tudtuk, hogy legalább három-négy mikrofon kell a dobnak, még ha a cintányérra nem is rakunk külön. Pergő, felső tamok és nagydob. A másik keverőre pedig a gitár, az orgona, meg a basszus. Nagyon nagy felelősség volt ugye, mert akármennyire gyenge volt is a Rottenbiller utcai hanglemezzgyártó stúdió,³⁴ de azért bizonyos összeírási lehetőségek jobban voltak. Azért ott mégiscsak egy négysávós magnó volt. Az is röhejes, a mai fülnek vagy zenészeknek, hogy négy sávós magnóról kellett felvételt csinálni. Mi meg ezt a koncertlemezt kettővel csináltuk!

Ha már ennyi szó esett a '71-es évről, érdekelne, hogy vajon miért ez az év az, amikor ennyire megbolydult a magyar beatzenei élet, és ennyi váltás zajlott le egyszerre?

Hát, amikor elindul a dominó vagy a lavina... Olyan kicsi volt a szakma, hogy sok mindenkit érintett egy kis változás is. Más olyan okot igazán nem tudnék megemlíteni, ami esetleg mérvadó lenne arra nézvést, hogy miért pont akkor, és miért pont így történt. Nem tudom, ki volt az első hógolyó vagy kavics, amely elkezdett lefelé görgögni. Az egyik sodorta magával a többi, aztán jött egy újrendeződés, s lehet, hogy hosszú távon maradandóbb dolgok tudtak ezáltal összejönni; ez részben igazolódott is. Volt, ahol nem jött be a váltás, s volt, ahol további átszerveződések kellettek ahhoz, hogy valamilyen szinten fennmaradjon az adott zenekar, vagy hogy még jobb legyen. Nálunk, az Omegában mindez szerencsésen alakult. Korábban egy szerző volt,³⁵ az volt, amit ő kitalált és elképzelt. Ha megírt egy számot, akkor lejegyezte, majd pedig odaadta, hogy „akkor tessék, ezt a kottát kell eljátszani.” Nagyon lényeges az „együttes” kifejezés ilyen szempontból: azóta együtt dolgozunk, együtt szerezünk a zenét, együtt sírunk, együtt énekelünk, stb. A másik esetben pedig van egy zenekar, ahol van valaki, aki megmondja, hogy történjenek a dolgok. Nálunk közös megegyezéssel zajlottak a dolgok, nem kellett magyarázkodni, hanem tényleg úgy alakultak ki a dalok, hogy jöttek az ötletek egy-egy szerzőtől, bemutatta, elmondta esetleg, hogy mit szeretne, de együtt alakítottuk ki a végső formát.

³⁴ A Magyar Hanglemezzgyártó Vállalat sokáig egyetlen stúdiója a budapesti VII. kerület, Rottenbiller utca 47. szám alatt.

³⁵ Itt Debreczeni Presser Gáborra utal, aki 1967 és 1971 között az Omega első számú zeneszerzője volt.

A későbbiekben a stúdió adta lehetőségek azért, gondolom, változtattak valamelyest ezen a munkamódon.

A lehetőségeket a stúdió valóban bővítette, s most nemcsak a dobra gondolok, hanem inkább a javítási lehetőségekre. Korábban egyszerre játszottuk fel az anyagot, nem volt közben megállási lehetőség, a stúdióban viszont meg lehetett közben állni, lehetett bütykölni a felvételt, ami annak idején eléggé nehézkes volt, vagy nem szívesen álltál neki: minél több hangszer volt, annál „rumlisabb” volt a dolog, nehogy hallható legyen a vágás – ami annak idején szó szerint vágás volt, mert elvágták a szalagot, és ragasztották. A mai időkben, sőt jó ideje már a vágás digitális vágást jelent, és sokkal egyszerűbb. A stúdió árnyoldala, hogy nem biztos, hogy egybe tudod hozni a dal hangulatát, a megfogalmazást, a tonalitást, a dinamikát. Jók tehát a technika adta új lehetőségek, és élni is kell velük, ha szükség van rájuk, de azért ha lehet, egyben, egy nagy lélegzettel kell lejátszani valamit, annál jobb nincs.

Egy dobosnak zeneszerzői szinten pusztán a struktúrába van beleszólása, vagy pedig olyannyira közösen formálódnak a dolgok, hogy ha valakinek egy másik hangszerre vonatkozóan volt valami javaslata, azok is beépülnek a számokba?

A próbákon kevesebb rálátása van az embernek egy műre, nem hallja azt annyira kívülről. A stúdiótechnikának ez is az előnye: meg lehet kívülről is hallgatni a dolgokat. Sokszor úgy vettünk fel valamit, hogy az nem a megdönthetetlen, végleges verzió, hanem csak demó jelleggel rögzítettünk ezt-azt. Korábban, amikor a próbateremben voltunk, ott nagyon sokat gyúrtunk egy-egy részt vagy összekötő szakaszt. Ha nem akart sikerülni, s úgy éreztük, hogy nem elég gördülékeny, nem elég jól passzolnak a dolgok, akkor egy-egy ritmikai módosítással, akkorddal, vagy új betéttel át lehetett a problémát hidalni. Ez a hangszerelés. Ilyen esetekben nemcsak a szerző, hanem az együttes többi tagja is mondott dolgokat. Ilyen szempontból én sem csak a ritmikába szóltam bele, és nem csak abban voltam részes, hogy Misivel együtt kidolgoztuk a zenei alapot. Nagy szerencse, hogy ő és én zeneiskolába is jártunk, és tanultuk más szinten is a muzsikát: emiatt egyszerű volt együtt dolgozni, jól össze tudtunk hangolódni. De más hangszerre is voltak javaslataim, volt, amikor valami eszembe jutott, és azt lefüttyültem, vagy eldúdoztam a többieknek. Zeneelméletből nem voltam sosem

olyan jó, de mégis volt ebben a klasszikus zenei tanulmányoknak szerepe. Amikor mentek a skálagyakorlatok, és a különböző felépítésű hangsorok eljátszásával kellett mindig kezdeni. Az ember három bémél vagy négy keresztnél már nem szívesen időzött, de valószínűleg a fülemnek és a dallam-, illetve harmónia érzetnek nagyon sokat számított a skálázás. Ezt tudtam aztán beépíteni az ilyen kiegészítések, besegítések alkalmával.

Az érkezésed követően nem sokkal – először még csak az NDK-ban és a környező egykori baráti országokban, de később produceretek, Peter Hauke közreműködésének köszönhetően – Nyugaton is hírnévre tettetek szert. Az Omega egyfajta hungarikummá, a szocialista Magyarország exportcikkévé vált. A többiek visszaemlékezéseiből ugyanakkor úgy tűnik, a külföldi utak komoly inspirációs forrásnak is bizonyultak, hiszen lehetett találkozni a legnagyobb zenekarokkal, el lehetett lesni a legújabb technikákat, és meg lehetett ismerkedni a legújabb zenei irányzatokkal. Te hogyan emlékszel vissza, mi jelentette a legfontosabb inspirációt: mely utak, mely zenekarok, mely találkozások?

Az utazás valóban meghatározó volt a zenekar életében, de ez nem velem kezdődött, mert már előttem is fesztiválokon vett részt az együttes. Mindez nagyon sokat számított az itthoni politikai hatalom számára is: nem mertek olyan dolgokat megtenni velünk, mint amit másokkal meg tudtak tenni. Nálunk is volt egy-két esemény, amikor eléggé rövid pórázon voltunk, például elvették az útleveleinket, és hosszabb-rövidebb időre mi is le voltunk tiltva.

Sajnos a bekerülésem után egy-két negatív dologgal is találkoztam a korábbi kollégák részéről, miattuk teljességgel nullára leírták az Omegát. Az Interkoncerten belül volt egy kis ellenszél. De a Haukéval való szerződés valóban meghatározta a továbbiakat. Ha már az NSZK-ban is úgy gondolják, és ha már van egy nemzetközi szerződésünk, amelyen már egy állami szervnek, az Interkoncertnek az aláírása és pecsétje is rajta van, akkor már nem olyan egyszerű megcsinálni velünk, hogy mégsem mehetünk. Érdekes volt erre a szerződésre építeni.

Az inspirációkról: a Black Sabbathot Amszterdamban már említettem. De szerettem a Deep Purple-t³⁶ és a The Who-t³⁷ is. Mondhatnék még nyugati példákat, de mégis inkább egy keletit mondok még. Kötődik a prágai Lucernához, mert ott volt az egyik zenekar dobosa, Jan Pietrowski. Hát ő egy zseniális dobos volt. Aztán Lengyelországban, több lengyel koncerten

³⁶ Mai napig aktív neves brit rock együttes.

³⁷ 1964-ben alakult jelentős brit rock zenekar.

bejártuk velünk az országot, úgy, hogy ők játszottak előttünk. Ez egyúttal azt is jelentette, hogy ott vagyunk, és nézzük őket; néztem is ámulattal, csodálattal, iszonyatosan muzikális dobos volt. Lestem a technikáját, s ellestem bizonyos mozzanatokot, persze nem tudtam egy az egyben lekövetni, de a mozdulatokat és a kézrendet azért igen. Ezt annak idején mi nem tanultunk. Én legalábbis nem tanultam, nem volt kitől. A bátyámtól tanultam egy-két dolgot, de hát az kevés volt. Aztán a populáris irány nem is nagyon követelte meg, hogy mást tudjál, vagy többet tudjál.

A fesztiválok mindig hasznosak voltak. Különböző műfajokat hoztak össze. A németektől például mindig lehetett tanulni bizonyos precizitást. Az angoloknál ezt már nehezebben lehetett levenni, mert már kicsit másképp kenik a dolgot. Szóval minden népnek megvan a maga jellegzetessége, és hát nyilván ebből áll aztán valami össze egy fesztiválon. Ezt látod, azt látod, és ezekből leszel majd te magad. Annak idején majdnem mindent egy az egyben tanultunk meg. Aztán jött egy időszak, amikor már nem akartam megtanulni a dolgokat egy az egyben. Inkább a lényegét, a gerincét. Lehet, hogy volt benne egy kis lustaság is, de az is, hogy ha csak egy hasonlót ütök és nem ugyanolyan, akkor az az enyém lesz. Lehet, hogy nem olyan jó, de akkor is az az enyém. És a színpadon is kiköveteltem magamnak, hogy fogadják el a kollégáim ezt tőlem: ezzel én valahogy még közelebb kerültem az egészhez, még jobban a magaménak éreztem ezt a zenét. Ettől lett az előadás természetes: érezhetően belülről jött.

Az Omega általam eddig megkérdezett tagjai azt mondták, hogy a zenekar stílusban vagy progresszivitásban előrébb járt a környező országok zenekarainál, és ezzel tudott betörni Nyugat-Európába. Ezzel egyet értesz?

Nemcsak bennem, de mindenkiben ott volt a kérdés: mitől tudtuk megzabáltatni az emberekkel ezt az „ungarischer Salami”-t? Szóval mi is itt az „ungarisch”? Elmentünk egy amerikai kaszárnyába Frankfurt környékén. Csináltunk egy bulit. Aztán elmentünk ugyanarra a vidékre fél évvel vagy egy évvel később, már nem a kaszárnyába, hanem egy klubba, és láttuk, hogy a közönségben ott vannak az amerikai katonák, csak civilben. Mivel tudtuk megszerettetni a mi zenénket? Nem hittünk a szemünknek, hogy miért történt ez így, és nem tudjuk megfogalmazni. Én nem tudom megfogalmazni legalábbis. Tényleg megpróbáltunk mindent kihozni magunkból, mert azt akartuk, ha már egyszer belecsaptunk, akkor ennek

legyen értelme. És magunknak is örömet akartunk persze szerezni. Amikor látod az arcokat, a hangulatot, akkor tudod, hogy jó a koncert. Kell ennél több?

A többieknek, akik korábban Angliát is megjárták, feltettem azt a kérdést is, hogy miként reagált az ottani közönség a Kállai Kettősre és a citerára, hogy volt-e bennük egy naiv elképzelés azt illetően, hogy a népi elemek tehetik majd magyarrá a magyar beatzenét. Erre, egymástól függetlenül, elmondták, hogy semennyire nem voltak Angliában a népzenei elemekre kíváncsiak, s mindent csak az döntött el, hogy jó-e a produkció, vagy kevésbé jó.

Ez a stílus az Illés sajátja volt, és mi nem is igazán óhajtottunk erőltetni azt, de nem is jött belőlünk annyira. Az NDK-ban láttunk felcseperedni „kis-Omega” zenekarokat. Jöttek a koncertre, és azt kérdeztük egymástól: „Jézusom, Laci³⁸ az nem te vagy ott?” Vagy: „Elefánt, nem te vagy az, aki ott gitározik?” Öltözetre, fazonra, de még a zenei eszközök terén is nagyon-nagyon sokan tényleg elkezdtek minket utánozni. Nem baj, nem sajnáljuk, nem bántunk ezért senkit, csak először nem értettük, hogy miért? Igen, lehet, hogy mi is követtünk el ilyesmit korábban. Ugye eltanultuk valamit, amit először nem is mi csináltuk, például a rock zenét klasszikus zenei eszközökkel társítani, úgy kíséretben, mint harmóniában meg dallamban. Erre felhatalmazott minket pl. az Emerson, Lake és Palmer.³⁹ Vagy a The Who-nak is volt ugye korábban már ilyen próbálkozása: a *Tommy*,⁴⁰ az igazi első rockopera. Ezek adták a felhatalmazást, hogy igenis, ehhez bátran hozzá lehet nyúlni. Bátran merem említeni a Pink Floyd⁴¹ hatását is. Volt nekünk egy olyan korszakunk, amit elneveztek kint, Németországban space rocknak: három lemez egymás után egy bizonyos stílus jegyében fogant.⁴² Bevallom őszintén, először nekem is olyan gondolataim voltak, hogy „jaj Istenem, megtehetjük mi ezt?” De ezek a hatások értek. Ettől még nem lett Pink Floyd, amit csináltunk. Ezért mondom, hogy furcsa egy dolog ez, mert mi őket utánoztuk, de hogy a kelet-németek miért pont minket... Ez a műfaj, nincs mese, Amerikából jött. Ha beat- vagy rockzenét csinálasz, bizonyos fokig angol vagy amerikai stílust fogsz mindig is követni.

³⁸ itt Benkő Lászlóra, az Omega billentyűsére utal.

³⁹ A progresszív rock irányzatának meghatározó képviselője, brit trió.

⁴⁰ A Tommy 1969-ben jelent meg lemezen.

⁴¹ Úgynevezett space rockkal egyik elsőként a Pink Floyd kísérletezett. A jelentős brit formáció úttörő volt az effektek és a szintetizátor alkalmazása terén.

⁴² Az *Időrabló*, a *Csillagok útján* és a *Gammaopolis* lemezek.

Az iménti válaszodban már érintetted is a következő témakört: a komolyzene és könnyűzene találkozását az Omega-életműben. Magyar viszonylatban ti játszottatok például elsőként nagyzenekarral.

És ez most újra előjött ugyebár a jubileumi események kapcsán.⁴³

Már akkor is hajlottunk a szimfonikus hangzásra, előbb a mellotronnal, aztán amint a hangszeres lehetőségek megvoltak, rögtön mentünk tovább ebbe az irányba Lacival. Nagyon fogékonyak voltunk ezekre a dolgokra, és kimondottan kerestük azokat az eszközöket, amelyekkel nagyzenekari hangzást lehetett imitálni.

Aztán jött az *Omega 5* lemez.⁴⁴ Misi nagyon szépen összehozta.⁴⁵ A baj viszont az volt, hogy mégsem tudtuk jól előadni, úgy érzem. És ezt egy hiányosságnak érzem, technikai vagy anyagi hiányosság, rálátásbeli, szemléleti hiányosság, mindegy. Legfőképp az anyagiak miatt nem lehetett szépen megcsinálni, mert próbálkoztunk annak idején Misivel az E-épületben, a klubban; hát az borzasztó volt. Aztán próbálkoztunk vele a Népstadionban, az is siralmas lett. Szomorú, hogy ez lett a *Szvit*tel, de a mostani variációk, hála Istennek, sokkal-sokkal sikeresebbek. A technika itt is segíteni tud, viszont mindig ott a lényeg: a hangszer maga. Amiért szerencsés vagyok ilyen szempontból, mert a dobot még a mai napig is akusztikusan vesszük fel, és ezzel kezdődik furcsa módon felvétel. Mikor megvan egy bizonyos jellegű demó-felvétel, amely már mérvadó a műre nézvést, akkor először a dobot vesszük fel, és utána jön csak a basszus, hogy igazodjon hozzá. A szomorú az, hogy ezeket korábban emberek együtt játszották, egy időben, a színpadon. Manapság ez már nem így van. De a dobnál még most is, a gépzene korában van szerepe a hangszer használatának, a hangolásnak, a különböző bőrok és egyebek megválasztásának. Korábban még igazi állatbőrök voltak a dobokon. Az állatbőrök a levegő nedvességére, páratartalmára nagyon érzékenyek, így aztán, hogy az ilyesfajta problémát kiküszöböljük, volt az a megoldás, hogy nedves időszakban, tehát ősszel és tavasszal a dob testébe egy izzót építettünk be. Ez egyben show-elem is volt, mert alulról megvilágította a dobot. A legfontosabb mindig a pergődob volt, mert ha az nagyon megszívja magát nedvességgel, teljesen elereszt, és nagyon mély hangja lesz.

⁴³ Ti. az ötvenedik évfordulóra 2012-ben rendezett turnén.

⁴⁴ Ezen az Omega albumon szerepel az Állami Hangersenzenekar.

⁴⁵ A lemez legjelentősebb, szimfonikus zenekart is alkalmazó tételét, a *Szvit*et Mihály Tamás szerezte.

De aztán ennek az időszaknak is vége lett, és akkor jöttek a nyugati exportok, és ma már műfajtól és stílustól függően rengeteg variációja van a doboknak, és manapság nekem már az a nehéz, hogy hol találok egy igazi, klasszikus felszerelést, amivel nagyon jól tudok bánni. De érdekel az új, butaság lenne azt mondanom, hogy csak a régi megszokott dolgok tetszenek, bár a gyökerekhez visszanyúlok nagyon szívesen, bármikor.

Nagyon szeretem az amatőrködést. Ha lehetne, most is csak amatőr lennék, mert azt a felszabadultság érzetet az ember nem tudja profiként megkapni. Mert ott ki vagy téve annak, hogy te vagy a profi, elismert vagy, és neked ott helyt kell állni, nem nyújthatsz olyan képet magadról, hogy azt mondják, gyengén szerepeltél. Viszont egy amatőrnél nincs ilyen probléma. Felhőtlen a légkör, szabad a pálya, és ez nagyon tetszett nekem mindig is, hogy a lényegi zenei rész mindig ugyanaz, de van egy kis díszítés... Nagyon szeretek reagálni bizonyos behatásokra, amik érnek. Akár próbán, akár stúdióban, akár a színpadon, már megírt mű esetében is. Korábban is említettem: nem feltétlenül muszáj nekem mindent pontosan úgy játszani. A lényeges részek úgyis ott vannak, tudom, hogy azzal tartozom, kötelességemnek érzem a zeneszerző felé, a kollégáim felé, hogy azok úgy legyenek. De azokhoz a kis díszítgetésekhez, pillanatnyi behatásokhoz, hangulati tényezőkhöz ragaszkodom.

És miként látod, mennyire különbözik ezzel a generációd más jeles dobosaitól? Érdekes lenne a játékod például a Lauxéval összehasonlítani.

Nagyon különböző karakterek vagyunk. Zolival⁴⁶ nagyon szerencsés volt az Illés zenekar, mert ő nagyon alázatosan meg tudta csinálni, amit elvártak tőle: hogy nagyon egyszerű legyen és nagyon precíz. Ő aztán tényleg a klasszikus zenén nőtt fel, és tulajdonképpen nem is gondolta komolyan, hogy ő majd ezt csinálja az Illéssel, aztán mégis elég meghatározó figura lett. Lauxnak a lezsersége tetszett nagyon. Van azonban egy-két nóta a régiek közül, amire azt mondtam, hogy elnézést gyerekek, ezt egy kicsit átfogalmaznám. Ha viszont úgy volt, s úgy döntöttünk, hogy mégis jobb a teljesen tradicionálisnál megmaradni, akkor is jó volt.

Ma már Magyarországon is iskolák tömkelege ontja magából a jobbnál jobb muzsikusokat. Én úgy látom, hogy ez a mostani új generáció már nagyon tanult, nagyon jó zenészekből áll. Egyre kellene vigyázni: hogy megmaradjon a spiritusz, a hangulati tényező, a belső érzelmek – kérdés, hogy ezek a nagyon szépen kiművelt tudás mellett mégis miként

⁴⁶ Pásztory Zoltán (1944-2005), az Illés dobosa.

tudnak megjelenni. Mert ott lehet még a probléma, s régen is ezzel volt, hogy amikor ott vagy a színpadon, a közönség előtt, magaddal kell valahogy rántani a hallgatóságot. És akkor csak az számít, hogy ott van-e a lélek.